

לידון שוורץ • צילום: יוסי אלוני

המחול המבורך הזה

דתיים מרקדים הם לא רק פנטזיה טלוויזיונית שלבשה את הפנים היפות של עוז זהבי: בשנים האחרונות פתח עולם המחול דלת לציבור הדתי, שמתחיל לעבור בה לאט ובבטחה • כדי להבין את התופעה כינסנו לשיחה את ההורים הרוחניים שלה, רונן יצחקי ועפרה אידל

עד לפני כמה שנים המונח מחול יהודי היה רלוונטי, במקרה הטוב, לריקוד החסידי הפורלקלורי של יהדות מזרח א"י רופה. אבל הזמנים, הם משתנים. את השינוי אפשר לראות בשלוחה של מכללת וינגייט בירושלים, שמכשירה נשים חרדיות ללמד בלט קלאסי; בלהקת המחול נגה של מכללת אורות ישראל; ובהללו, להקת חוזרות בתשרי בה במלחה. אבל בעיקר אפשר לראות אותו בפועל של רונן יצחקי (38) ועפרה אידל (35), כוריאוגרפים ורקדנים, שאפשר לכנות אותם ההורים המייסדים של המחול היהודי. יצחקי הקים לפני ארבע שנים בירושלים את בית הספר הרתי הראשון למחול לגברים, כל עצמותיי תאמרנה, שמקבל בכל שנה כ-20 תלמידים חדשים. אידל הקימה את ארגון מחול שלם, התומך במחול ירושלמי עכשווי, ומלמדת מדי שנה 15 בנות במגמת מחול באולפנא התורנית לאמנויות בירושלים. הם חלוצים בתחומם וסופגים לא מעט ביקורות מהממסד הרתי, אך לאט ובבטחה מצליחים לחולל מהפכה שקטה בתרבות הרתית העכשווית.

ביצד מתקבל בן שמבקש להיות רקדן במשפחה דתית?

רונן: "גדלתי במשפחה מסורתית ממוצא ספרדי, ולא מקובל שכן יתעסק במחול, אז עשיתי כל מה שאפשר במסגרת המקובל – אמנויות לחימה, יוגה, קונטקט. הבית לא היה רתי, אבל רוב המשפחות הספרדיות פחות מסוכסכות עם הדת. חיים עם אלוהים. בתור ילד, בבית הכנסת, השתעממתי וכותי לזה".

עפרה: "אני גדלתי בירושלים, בבית אורי-תודוקטי שונה. אבי, משה אידל, פרופ' לקבלה וחתן פרס ישראל, לא חובש כיפה. אמי היא

משוררת וציירת, ותמיד הביאה את האמנות, הרוחני. עד התיכון התחנכתי במסדות של תגבור לימודי יהדות. רקרתי עד כיתה ט', אבל הריקוד לא תפס מקום מאוד משמעותי בחיי".

הריקוד נזנח לטובת המוסכמות?

עפרה: "הייתי לומדת גמרא עד אמצע הלימודים, כך שנשאבתי החוצה מהמחול. רק בצבא הבנתי שריקוד זה מה שאני רוצה. ביום שהחזרתי את הציוד לבקום נכנסתי לסטודיו בירושלים, עם בגד בלט ורוד מלייקרה, והתחלתי ללמוד עם ילדות בנות המש. התאמנתי לארבע שנים של האקדמיה למוזיקה ומחול בירושלים, התקבלתי, ושם והבנתי שאני יכולה להיות גם רקדנית ולא רק מורה. בסוף התרארנסעתי לניו יורק למצוא אודישנים, ובגיהחזרתי לארץ התקבלתי ללהקה של אמיר קולבן, קולבן וקולבן דאנס. רקרתי שם ארבע שנים, הופענו בכל הערים, ובמקביל עשיתי תואר שני בקומפוזיציה והתחלתי ליצור".

והיית אורח חיים דתי?

עפרה: "כן, עם התאמות מזורות. בתוך הלהקה לא יכולתי לשמור נגיעה הופעתית בבגדים לא צנועים, והתוכן היה מאוד מורחצן. שמרתי שבת וכשרות – אם הייתי חייבת לנסוע בשבת סידרו לי נהג ערבי, החו"לניקים בלהקה היו מכינים לי את הקפה, ולחו"ל נסעתי עם מזוודות של אוכל כשר. היום הפנתי לכתתי תופס משמעות פחותה בחיי".

רונן: "לי הייתה ילדות פרועה. את התיכון עשיתי באנקורי אמנויות בתל אביב, את הצבא התחלתי בגרעין בקיבוץ רעים. אחרי השירות עברתי לתל אביב, ואז פגשתי את רות זיו אייל, מורתי לתיאטרון מחול, שמלמדת בחוג לתיאטרון באוניברסיטת תל אביב ובסמינר הקיבוצים. היא סניור בתחום, ועד היום מלווה אותי בייעוץ – היא המלווה הפדגוגית של בית

הספר שאני מנהל. יום אחד רות לקחה אותי לשיחה, אמרה לי 'גמרנו, זה מה שאתה עושה, אתה צריך להתמקצע', ושלחה אותי לאקדמיה למוזיקה ומחול בירושלים".

ומתי התחלתם ללמוד רקדנים דתיים?

עפרה: "בסיום התואר השני ילדתי. התחלתי לרקוד בלהקה של נמרוד פריד, התגרשתי והתפרנסתי מהוראת מחול. התחלתי ללמוד באולפנא התורנית לאמנויות בירושלים, וזו כבר השנה השישית שאני מלמדת שם".

רונן: "הזמינו אותי ללמד שם. בסוף השיעור הראשון שלי המנהלת אמרה 'ישר כוח, היה מצוין, אבל זה לא יקרה יותר'".

עפרה: "הן צריכות אישור של הרב על כל דבר. גם בן זוגי הנוכחי, הכוריאוגרף רוני אדלמן, עושה שם סדנת צילום עם מחול, והן עם חצאיות, רוקדות מאחוריו, בלי שיראה אותן. הוא נותן הנחיות לצלם וידאו. הרב של האולפנא, שהוא המנחה הרוחני של עבודת הגמר, לא יכול לצפות בה, אז מתארים לו את העבודה והוא מפנה למדרשים המתאימים".

רונן: "לפני עשר שנים בערך, כשעברתי עם קבוצה בתיאטרון עכו, התפנה תפקיד של כוריאוגרף לקבוצה של דתיים משיבת מעלות. הייתי אז תל אביבי חילוני שמאלני ונרתעת מהאסתטיקה של הכיפות הגדולות והציציות, אבל מהר מאוד התאהבתי בהם. השפה שהם מציעים היא שפה שלא ראיתי במקום אחר. למדתי מהם, והם ממני. גיליתי שאנחנו חיים במציאות מגוחכת. במעין זום אאוט מתל אביב. זה לא שנהייתי ימני, אלא שהיום אני לא קוהרנטי, אי אפשר לשייך אותי לימין או לשמאל. לא מוכן לקחת שום עסקת חבילה".

ואיך קם בית הספר?

רונן: "הוא התחיל מ-13 חבר'ה בגילאי 21-40 שרצו להעז ולהפוך את זה מחוג למקצוע. הבאתי את ניב שינפלד ועמוס חץ כמורים ולשמחתי כולם נשארו ובאו קבוצות חדשות ומורים נוספים, בנינו תוכנית לימודים

מלאה, רות הצטרפה לליווי פדגוגי והוספנו תוכנית מאתגרת של לימוד מבוגרים. זאת השנה הרביעית של בית הספר, ויש כבר מחזור של בוגרים שמופיעים ומלמדים ביותר מעשרה מוסדות של הצינונות הרתית ובמכינות קדם צבאיות, והם בעצם היהודים הרתיים הראשונים כבר לפני שנים שעושים מחול ולא חסידי. זו היסטוריה. הם לא מתנתקים מדתם, אלא מעמיקים את עולמם האמוני דרך המחול, דרך הגוף, במחול עכשווי".

מאיפה הגיע השם של בית הספר?

רונן: "מאחר התלמידים, הרב מרדכי שטורמן, אב ל-12 ילדים מבית אל. תוך כדי לימוד שיטה של מחול מודרני, כשאמרתי לחבר'ה שייתנו לעצמות לדבר, הוא אמר: 'כל עצמותיי תאמרנה', שזה מתהלים. יש לי עוד תלמידים רבנים, היה לי אפילו תלמיד שופט, אבל לא אחשוף שמות, כי זה עדיין טאבו. לא בגלל הדת, אלא בגלל הדימוי הגברי".

יש הומוסקסואלים מבין תלמידיך הדתיים?

רונן: "אף לא אחד, וגם אין טיפת הומוארוטיקה באוויר. ואלה גם לא חבר'ה של 'מוות לערבים', אלה אנשים מאוד עדינים וסופר אינטליגנטיים שפתוחים לרוחות הנושבות בעולם, שלא רוצים להתבדל ולהיסגר בתוך עצמם. אבל עדיין, הם לא מגיעים לתל אביב אלא מתרכזים בירושלים, שבה האלטרנטיביות בכל הנוגע למחול מאוד מוגבלות".

עפרה: "בירושלים אין במות למחול ולא הייתה תמיכה של העירייה ביצירה. כשהתחלתי לעבוד במתחם ז'ראר בכר פניתי למנהל והרמנו ערב מיוחד, 'מחול שלם', שהיה הצלחה גדולה. בשנה השלישית שלו התחלנו לקבל תמיכה מהעירייה, נכנסו גם מנהל התרבות וקרן ירושלים, מחלקת הפיס, וקם הארגון מחול שלם שתומך ביוצרים בירושלים, יוזמה שכן זוגי רוני ואני עומדים בראשה. בכל חודש מעלים מופעים, קיבלנו סטודיו במוסררה, ואנחנו משפצים גם אולם תיאטרון כי המצוקה

הכי גדולה היא בחלל ליצירה ולחזרות".
עד כמה אתם פועלים מהמקום היהודי-דתני
ביצירה שלכם?

עפרה: "המקום היהודי שייך לכל תחומי
החיים, כמו גם המקום הנשי והישראלי. זו הה-
וויה שלי, וממנה אני פועלת".

רונו: "עפרה הגיעה מעולם דתי לחילוני,
ואני להפך. היא, תרבותית, באה מירושלים
לתל אביב, ואני בכיוון השני. קשה לי שירוש-
לים היא פרוכינציה של תל אביב. הייתי שמח
שתהיה זרימה דו כיוונית. העולם התרבותי-
אמוני הוזנח בידי קהילת המחול, ובריקוד שלי
אני פועל בכיוון של לחבר את העולמות".

במה שונים רקדנים דתיים וחילונים?
עפרה: "אצל התלמידות הדתיות שלי,
הדגש ביצירה הוא על המקום הרוחני. הן פחות
מתייחסות לאלמנט הטכני".

והן עצורות יותר?
עפרה: "בדרך כלל יש שנתיים של הפשרה,
הן רואות מופעים ועוברות שוק, ואז נותנות
עומק כה גדול לעבודותיהן שזה תענוג".
רונו: "אצלנו זה הפוך. בשנתיים הראשונות

**עפרה אידל: "התלמידות שלי צריכות
אישור של הרב על כל דבר. בן זוגי
עושה שם סדנת צילום עם מחול והן
עם חצאיות, רוקדות מאחוריו, בלי**

שיראה אותן. הוא נותן הנחיות לצלם. הרב של האולפנא לא יכול לצפות בעבודה, אז מתארים לו אותה

הם מתפוצצים על העולם כי עד עכשיו הם יכלו לרקוד רק בחתונות. רק אחר כך הם מפנימים טכניקה. ריקוד זה דבר חושני, גוף זה דבר חרי שני וזה יוצא על הבמה. בריקוד יכולה להיות ארוטיקה שעוברת טובלימציה, וגם בתוך מחול דתי יש ארוטיקה עם טובלימציה".

ואין תחושת הטא בריקוד?

עפרה: "אין. זה תמיד שזור עם התוכן, תמיד יש תוכן שצריך לטפל בו. מעבר לזה, התלמידות שלי מופיעות רק בפני נשים. באולפנא הן כן שואפות ליצור מחול יהודי, עם טכניקה, כמו רטרופקטיבה בצירוף. הבעיה נוצרת כשיוצאים לראות מחול בחוץ, את בת שבע למשל, ואז חייבים לצנזר".

רוגן: "אצל גברים אין בעיה הלכתית, הם יכולים להופיע בפני כולם. לנו חשוב לעבוד בתוך ההגדרות ההלכתיות, כי המטרה היא לכוונן תרבות חדשה בתוך ציבור דתי. כש התלמידים שלי לומדים שיעור קלאסי, הם לומדים את זה כמו גמרא, לפרטי פרטים".

במה עוסקות ההופעות הקרובות שלכם בפסטיבל "הרמת מסך"?

רוגן: "אני מופיע עם אשתי, תמי, ביצירה 'מה זאת עשית', שמבוססת על אדם והוה והי נחש. הכנסנו את הרפלקטיביות, הפרי האסור, הדעת, שמתקשרת לסקס, שגרמה לאדם והוה להתבניש אחד מפני השני".

עפרה: "בן זוגי, רובי, רוקד אתי לראשון נה. המופע נקרא "זנב סוס", זה דואט על מערכת יחסים לא פשוטה. הדת נכנסת כמוכך, גם כמוכך התת הכרתי, עם דגשים על השונות בינינו, על המקום שבו כל אחד רוצה לקחת מהשני ופחות לבקש אחד מהשני. החיכוכים והקונפליקטים בין זוג, גם במקום של הדתי-חילוני".

יצחקי ואידל.
יצחקי: "הבוגרים שלי הם היהודים הדתיים הראשונים כבר אלפי שנים שעושים מחול לא חסידי" איפור: סמדר חזן